

Sygn. akt I NSNc 491/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący)
SSN Maria Szczepaniec (sprawozdawca)
Stanisław Michał Lesień (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa S. B.
przeciwko P. [...] S.A. w O. w likwidacji
o rozwiązanie umowy o pracę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej
i Spraw Publicznych w dniu 9 marca 2022 r.
skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku
Sądu Rejonowego w O. w dniu 5 grudnia 2007 r., sygn. IV P [...]:

- 1. oddała skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2007 r. Sąd Rejonowy w O. (sygn. akt: IV P [...])
w sprawie z powództwa S. B. przeciwko Przedsiębiorstwu [...] S.A z siedzibą w O.
o przywrócenie do pracy oddalił powództwo (pkt I) odstępując od obciążania
powoda kosztami postępowania (pkt II).

Powód domagał się przywrócenia do pracy w pozwanym przedsiębiorstwie oraz zasądzenia na swoją rzecz wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy. W ocenie powoda pozwany nie wyjaśnił i nie udowodnił w sposób wystarczający przyczyny rozwiązania umowy o pracę – ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych polegającego na umyślnym zarysowaniu w dniu 4 października 2003 r. na terenie zakładu pracy samochodu stanowiącego własność pracownika K. B., co zostało zarejestrowane kamerą przemysłową. Takie zachowanie w ocenie pracodawcy wskazywało na nieprzestrzeganie przez powoda zasad współżycia społecznego w zakładzie pracy, co jest podstawowym obowiązkiem każdego pracownika. W ocenie powoda prawdziwą przyczyną rozwiązania stosunku pracy była chęć pobycia się go z pracy przez pracodawcę z uwagi na działalność związkową. Powód zwrócił również uwagę, iż wypowiadając umowę pracodawca nie zwrócił się o zajęcie stanowiska w sprawie rozwiązania umowy o pracę z powodem do Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców Rzeczypospolitej Polskiej. Pozwany wnosił o oddalenie powództwa.

Zdaniem Sądu Rejonowego postępowanie dowodowe przeprowadzone w trakcie procesu wykazało, że S. B. dopuścił się ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych uszkadzając w dniu 4 października 2003 r. samochód marki F. [...], stanowiący własność [...] K. B., który zaparkował nim na terenie zakładu udając się w teren do pełnienia obowiązków związkowych. Sąd nie zgodził się ze stanowiskiem powoda, że pracodawca rozwiązując z nim umowę naruszył przepisy o ochronie prawnej związków zawodowych ze względu na funkcje pełnione w strukturach związkowych. Zdaniem sądu członkowie komisji rewizyjnych zakładowych organizacji związkowych nie byli objęci ochroną, o której mowa w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 roku o związkach zawodowych. W chwili rozwiązania umowy powód, zdaniem sądu, nie korzystał również z ochrony z tytułu pełnienia funkcji Zastępcy Przewodniczącego Zarządu Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców RP przewidzianej w art. 32 ust. 9 ustawy o związkach zawodowych. Sąd ocenił, iż zachowanie pracodawcy, który zwrócił się do organów związku zawodowego tylko o wyrażenie opinii w kwestii rozwiązania stosunku pracy z powodem, było prawidłowe i wystarczające. W konsekwencji Sąd Rejonowy nie podzielił twierdzeń strony powodowej,

iż do rozwiązania umowy o pracę doszło z przyczyn politycznych, z powodu działalności związkowej powoda z jednoczesnym naruszeniem przepisów ustawy o związkach zawodowych.

Skargą nadzwyczajną z dnia 17 marca 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 5 grudnia 2007 r. (sygn. akt IV P [...]), w części, tj. w zakresie, w którym sąd oddalił powództwo (pkt 1 wyroku).

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił wyrokowi w zaskarżonej części naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, zasady ochrony pracy (art. 24 Konstytucji RP) oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a także rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 11 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 135, poz. 1146 ze zm., zwaną także: „ustawą nowelizującą”) w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854; zm.: Dz. U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1080 i Nr 128, poz. 1405 oraz z 2002 r. Nr 135, poz. 1146 i Nr 240, poz. 2052, zwanej także: „ustawą o związkach zawodowych” lub „ustawą zmienianą”) w wyniku ich błędnej wykładni i przyjęcia, że powodowi S. B. nie przysługiwała ochrona prawna działacza związkowego przed rozwiązaniem umowy o pracę w okresie rocznym od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, mimo sprawowania przez niego funkcji wiceprzewodniczącego Zarządu Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców Rzeczypospolitej Polskiej, tj. funkcji z wyboru, wykonywanej poza zakładem pracy.

W oparciu o powyższe zarzuty Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uwzględnienie przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej oraz stwierdzenie wydania wyroku w zaskarżonej części z naruszeniem wymienionych wyżej przepisów prawa.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną z dnia 30 maja 2021 r. powód S. B., zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika, przyłączył się do skargi

nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich wnosząc o: (1) uwzględnienie przez Sąd Najwyższy skargi oraz stwierdzenie wydania wyroku przez Sąd Rejonowy w O. IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 5 grudnia 2007 r. (sygn. akt IV P [...]) w pkt 1 z naruszeniem prawa, a ponadto: (2) uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy; ewentualnie: (3) przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi i (4) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga nadzwyczajna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej: u.SN), jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Orzekanie w ramach skargi nadzwyczajnej ma jednak charakter wyjątkowy, bowiem możliwość skorygowania prawomocnych orzeczeń uzasadniana jest takim stopniem ich wadliwości, którego nie da się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, czyniąc je przez to elementarnie niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego orzeczenia, rodząc jednocześnie obowiązek zbadania, czy wadliwość ta powinna być usunięta ze względu na

konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza automatycznie o konieczności usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Natomiast niezasadność zarzutów podnoszonych przez podmiot skarżący w ramach podstaw szczególnych przesądza o bezzasadności skargi, nawet bez badania przesłanki ogólnej skargi (wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., sygn. akt I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., sygn. akt I NSNc 179/20, 24 listopada 2021 r., sygn. akt I NSNc 66/21; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., sygn. akt I NSNk 5/20).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne dopiero po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

W przedmiotowej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

- naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, zasady ochrony pracy (art. 24 Konstytucji RP) oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP);
- rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 11 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych, polegające na ich błędnej wykładni.

W ocenie skarżącego Sąd Rejonowy niesłusznie przyjął, że powodowi nie przysługiwała ochrona prawna działacza związkowego przed rozwiązaniem umowy o pracę w okresie rocznym od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, mimo sprawowania przez niego funkcji wiceprzewodniczącego Zarządu Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców Rzeczypospolitej Polskiej, tj. funkcji z wyboru, wykonywanej poza zakładem pracy.

Rozpoznając sprawę w pierwszej kolejności należało odnieść się do kwestii formalnych tj. podniesionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich wniosku

o przekazanie sprawy Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego. Wniosek ten nie mógł zostać uwzględniony.

Art. 26 § 1 u.SN stanowi, że do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpatrywanie skarg nadzwyczajnych. Zauważa to nawet skarżący. W ustawie o Sądzie Najwyższym brak jest przepisu, który zezwalałby na rozpoznanie skargi nadzwyczajnej przez Izbę Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego, która to Izba właściwa jest w zasadzie jedynie do rozpoznawania spraw z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, spraw o roszczenia twórców wynalazków, wzorów użytkowych i przemysłowych oraz topografii układów scalonych o wynagrodzenie, spraw rejestrowych, z wyłączeniem spraw dotyczących rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów (art. 25 u.SN).

Zważywszy zatem na okoliczność, że obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwości prowadzenia w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postępowań ze skargi nadzwyczajnej, jak również, że w Izbie tej nie orzekają ławnicy Sądu Najwyższego, wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich narażał strony na potencjalną i nieodwracalną szkodę w postaci nieważności postępowania (zgodnie z art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 94 § 1 u.SN) jako prowadzonego przez niewłaściwą izbę, w niewłaściwym składzie. Powyższe było wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 26 maja 2021 r., I NSNc 76/21; 18 listopada 2021 r., I NSNc 245/21). Również Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie podziela stanowisko, że wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o rozpoznanie skargi nadzwyczajnej przez Izbę Pracy i Ubezpieczeń Społecznych stanowi oczywiste i rażące naruszenie prawa.

Ponadto Rzecznik Praw Obywatelskich powołuje się na niezgodną z Konstytucją RP uchwałę z dnia 23 stycznia 2020 r. sygn. akt BSA I-4110-1/20, chociaż jednocześnie zaznacza, że „świadom jest faktu istnienia orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego”, które stwierdzają, że powyższa uchwała jest niezgodna z Konstytucją RP. Postępowanie Rzecznika Praw Obywatelskich polegające na odniesieniu się do uchwały, która została przez Trybunał Konstytucyjny uznana za niezgodną z Konstytucją i w związku z tym nie wywołuje

skutków w obrocie prawnym stanowi przejaw nierespektowania przez Rzecznika Praw Obywatelskich obowiązującego porządku prawnego.

Przechodząc do oceny podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów, w pierwszej kolejności należało rozpoznać zarzut naruszenia prawa materialnego, w ramach którego Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał na nieuwzględnienie ochrony przysługującej działaczowi związkowemu pełniącemu z wyboru funkcję poza zakładem pracy, trwającej w dalszym ciągu na dzień rozwiązania umowy o pracę.

Zasadniczy problem prawny na tle rozpoznawanej sprawy sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy w dacie rozwiązania umowy o pracę powód był objęty ochroną nabytą na podstawie art. 11 ustawy nowelizującej w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2003 r.

Do 30 czerwca 2003 r. art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych przewidywał, że pracodawca bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej nie mógł wypowiedzieć ani rozwiązać stosunku pracy z imiennie wskazanym uchwałą zarządu jego członkiem lub z innym pracownikiem będącym członkiem danej zakładowej organizacji związkowej, upoważnionym do reprezentowania tej organizacji wobec pracodawcy albo organu lub osoby dokonującej za pracodawcę czynności w sprawach z zakresu prawa pracy, oraz zmienić jednostronnie warunków pracy lub płacy na niekorzyść takiego pracownika. Powyższe miało odpowiednio zastosowanie do pracownika pełniącego z wyboru funkcję w organach organizacji związkowych działających poza zakładem pracy, z tym, że zgodę, o której mowa w tych przepisach, wyrażał właściwy statutowo organ tej organizacji związkowej, w której pracownik pełni lub pełnił swoją funkcję.

Ustawa nowelizująca wprowadziła nowe zasady ochrony działaczy związkowych. Jednocześnie art. 11 ustawy nowelizującej przewidywał, że pracownik objęty ochroną, o której mowa w art. 32 ustawy zmienianej, nabytą na podstawie tych przepisów w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie tej ustawy, podlega takiej ochronie jeszcze przez okres roku od dnia wejścia w życie art. 32 w brzmieniu nadanym ustawą, tj. od dnia 1 lipca 2003 r.

Koniecznym warunkiem nabycia ochrony na podstawie art. 11 ustawy nowelizującej, przysługującej działaczowi związkowemu zgodnie z art. 32 ustawy

o związkach zawodowych, było pełnienie funkcji, o których mowa w tym przepisie, przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, a więc przed 30 czerwca 2003 r.

Skarżący nie wykazał, że powód pełnił tę funkcję zanim doszło do zmiany przepisów dotyczących szczególnej ochrony działaczy związkowych. W aktach sprawy znajduje się wprawdzie pismo przewodniczącego Zarządu Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców RP datowane na 4 lipca 2003 r., zawierające informację o pełnieniu przez powoda funkcji zastępcy w tymże Związku, jednakże zostało ono złożone dopiero na rozprawie w dniu 13 listopada 2006 r. Ponadto w piśmie tym nie wskazano precyzyjnie od kiedy powód funkcję tę pełnił.

Skoro zatem nie przedstawiono dowodu potwierdzającego pełnienie przez powoda funkcji związkowych przed 1 lipca 2003 r., nie można wobec powoda zastosować art. 11 przedłużającego ochronę nabytą na podstawie dotychczasowych regulacji. W ocenie Sądu Najwyższego powód nie wykazał, że ochronę taką nabył. Nie doszło zatem do naruszenia przez Sąd Rejonowy prawa materialnego, tj. art. 11 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych, w związku z czym zarzut podniesiony przez Rzecznika Praw Obywatelskich należało uznać za bezzasadny.

Na uwzględnienie nie zasługiwał również zarzut naruszenia zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, zasady ochrony pracy (art. 24 Konstytucji RP) oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Skarżący w uzasadnieniu zarzutu twierdził, iż poprzez rażące naruszenie w sprawie przez Sąd Rejonowy art. 11 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych doszło do naruszenia zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. W takiej zaś sytuacji przyjęcie przez Sąd Najwyższy bezzasadności zarzutu rażącego naruszenia prawa materialnego skutkować musiało uznaniem za bezzasadny zarzut naruszenia zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP.

Stwierdzenie bezzasadności podniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w skardze nadzwyczajnej zarzutów, zwalnia Sąd Najwyższy od obowiązku badania ziszczenia się w niniejszej sprawie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 89 § 1 in principio u.SN, tj. konieczności wzruszenia zaskarżonego nią prawomocnego orzeczenia w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN orzekł jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu. Powołany przepis z mocy art. 95 pkt 1 u.SN stosuje się również do postępowania w sprawie skargi nadzwyczajnej.